

Kansainväliset suhteet kielikuvien kamppailuna

Aapo Jumppanen¹

Kuusisto, Riikka (2025): *Competing Metaphors for International Relations – Jungle or Playground*. Lontoo: Routledge, 173 s.

Metaforat kytkevät toisiinsa kaksi toisiinsa sinällään liittymätöntä ilmiötä tavalla, joka auttaa meitä ymmärtämään ja käsittelemään esimerkiksi meille vieraita asioita jonkin ymmärrettävän asian kautta. Riikka Kuusiston uusimman kirjan *Competing Metaphors for International Relations – Jungle or Playground* (2025) mukaan tämä piirre tekee metaforasta laajalti käytetyn välineen kansainvälisten suhteiden maailmassa politiikan pöydistä akateemiseen teorian muodostukseen.

Poliittiseen kieleen viehtyneenä tutkijana olen valmis allekirjoittamaan väitteen. Tätäkin kirjoittaessa julkisuudessa puhutaan Suomen joutuneen ”EU:n tarkkailuluokalle”, jolla faktuaalisesti tarkoitetaan sitä, ettei julkisen talouden alijäämä saa olla suurempi kuin kolme prosenttia bruttokansantuotteesta eikä valtion velka yli 60 prosenttia bruttokansantuotteesta (esim. Muilu 2025; Huttunen 2025). Taloustieteellisiin termeihin verrattuna kaikille tutusta koulumaailmasta lainattu tarkkailuluokka-metфора on poliittisesti erittäin käyttökelpoinen. Kyseiselle luokallehan joutui muinoin koulumaailmassa, jos oppilas syystä tai toisesta ei sopeutunut yhteisiin pelisääntöihin, vaan rikkoi niitä.

Tarkkailuluokalle päättymiseen liittyy myös erityinen moraalinen lisävivahde siinä mielessä, että Suomea on kansallisessa ulkopoliittisessa tarinassa aiemmin usein kuvattu Euroopan unionin (yli)tunnolliseksi mallioppilaaksi (mm. Valtioneuvoston viestintäosasto 2012; STT 2024). Eturivin oppilaan muuttuminen piittaamattomaksi ”tarkkislaiseksi” piirtää siis mieleemme helposti samaistuttavan kuvan väärille raiteille joutuneen nuoren kasvutarinasta.

Toisaalta se missä määrin tarkkailuluokan metфора avautuu nuoremmille sukupolville, on avoin kysymys. Jo pitkään on puhuttu erityisluokista, ja niidenkin määrää on viime vuosina vähennetty, samalla kun erityistä tukea vaativia oppilaita on integroitu tavallisiin luokkiin. Termiä viljelevät toimittajat ja poliitikot lienevät kuitenkin pääosin vielä ikäpolvea, jolle tarkkailuluokkiin liittyvä häpeäleima on edelleen tuttu. Toisaalta metaforat voivat eri muodoissaan jäädä elämään politiikan sanastoon, vaikka niissä tehty rinnastus ei enää juuri löydä vastinpariaan nykyajan maailmasta, näinhän on käynyt esimerkiksi iltalypsy-termin kanssa.

Riikka Kuusiston teoksessa ei juurikaan pohdita metaforien ajallisen muutoksen ja pysyvyyden kysymyksiä. Kirjoittaja on myös ääneen julkilausunut rajanneensa tarkastelun ulkopuolelle metaforien käytön vaikutusten pohtimisen. Sen sijaan hän on kiinnittänyt huomion siihen, minkälaisia kyvykkyyskäsitteitä (engl. *capabilities*) niiden käyttöön liittyy. Kirjassa avataankin oivaltavalla tavalla erilaisia maailmanpolitiikan metaforisia kategorioita ja jossain määrin

¹ YTT, FM, KTM, yliopistotutkija, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, <aapo.jumppanen@helsinki.fi>

myös metaforien suhdetta narratiiveihin, mikä täydentää kirjoittajan vuonna 2019 julkaisemassa *International Relations Narratives: Plotting World Politics* -teoksessa aloittamaa työtä. Toki Kuusisto on käsitellyt metaforien ja kansainvälisten suhteiden kielellistä ulottuvuutta jo 1990-luvun lopulta lähtien, ja on tehnyt sen aina selkeällä, lukijaystävällisellä tavalla. Tämäkään teos ei tee poikkeusta. Kirja on suunnattu erityisesti kansainvälisten suhteiden opiskelijoille, mutta myös oman ja lähialojen tutkijoille sekä ei-akateemiselle yleisölle.

Teoriaa ja kymmenen metaforaa

Rakenteeltaan kirja on kaksiosainen. Ensimmäisessä teoreettisessa osassa käydään läpi metaforien merkitystä kansainvälisissä suhteissa muun muassa George Lakoffin, Kenneth Burken, Chaïm Perelmanin, Hans Morgenthauin, Bruce Russetin ja John Onealin jalanjäljissä. Tässä yhteydessä eräänlaiseksi kansainvälisten suhteiden ylämetaforaksi nostetaan valtio henkilöinä -metafora. Kirjan empiirisessä osiossa aineistona käytetään länsimaisten kansainvälisten suhteiden tutkimuksen eri suuntausten kirjallisuutta, poliittisten johtajien puheita sekä uutistekstejä. Näihin pohjautuen luodaan kymmenen keskeistä metaforaluokkaa, joita ovat esimerkiksi luonto-, perhedynamiikka-, liiketoiminta-, sairaanhoito- ja matkametaforat. Kirjassa esitettyjen metaforien valintaa Kuusisto perustelee ennen kaikkea aiemman tutkimuksen tuloksena osoitetulla yleisyydellä, ja tunnettuudella, mutta toteaa myös viisaasti, että teokseen olisi voinut päätyä muitakin metaforia. Nyt teoksessa olevat metaforat ovat yleisesti (ainakin) länsimaissa tunnettuja, ja ne antavat lukijalle hyvän samaistumispinnan. Kirjan sivuilla metaforien käyttöä käydään läpi monipuolisesti kansainvälisten suhteiden teoriakirjallisuuden ja käytännön poliittisesta kielenkäytöstä johdettujen esimerkkien vuorotellessa. Kuusisto myös osoittaa vakuuttavasti, kuinka samaan kategoriaan kuuluvat metaforat taipuvat toisiinsa hyvinkin ristiriitaisesti niin konfliktien kuin yhteistyönkin merkityksen kuvaamiseen kansainvälisissä suhteissa. Niinpä esimerkiksi luontometaforien kohdalla voivat painottua väkivaltaiset viidakon lait tai rauhanomainen puutarhanhoito, ja vastaavasti tasapainon metaforalla voidaan kuvata harmonista yhteiseloa tai sodan uhasta kumpuavaa voimatasapainon säilyttämistä.

Itselleni yhdeksi käsittelykappaleiden kiinnostavammiksi anniksi nousee huomio siitä, missä määrin kansainvälisten suhteiden keskeiset teoreetikot ovat itse hyödyntäneet metaforia omien näkemystensä puolesta argumentoimiseen. Tutkimuksen liittyvät poliittiset ulottuvuudet erilaisina valtapyrkimyksineen ovat toki kokeneemmille tutkijoille tuttu ilmiö, mutta niiden palauttaminen mieleen on aina terveellistä.

Johtopäätösluvussa keskeiset havainnot tuodaan yhteen ja arvioidaan kirjassa esitettyjen metaforatyyppien heikkouksia ja vahvuuksia valtiollisten toimijoiden roolien ja toimenpiteiden kuvaajana. Myös kirjan lopussa kirjoittaja pitää kiinni alkuperäisestä teesistään kansainvälisten suhteiden tutkijoiden kyvyttömyydestä hahmottaa poliittista toimintaa muutoin kuin kielen kautta. Metaforien takaiseen todellisuuteen ei siis ole mahdollista päästä käsiksi (Kuusisto 2025, 145). Tämä rajaus kulkee selkeänä ja johdonmukaisena läpi koko teoksen.

Metaforat rakenteina vai/sekä työkaluina

Rajautuminen yksinomaan metaforien sisäiseen toimintalogiikkaan tekee työstä selkeän ja helposti omaksuttavan, mutta toisaalta paikoin hieman yksinkertaistavan tuntuisen. Lukijalle voi syntyä ajoittain jopa vaikutelma, että metaforat elävät omaa elämäänsä ja hallitsevat kansainvälisiä suhteita ja siellä tapahtuvaa poliittista vuorovaikutusta omien lainalaisuuksien mukaan. Toisaalta kirjoittaja osoittaa käsittelykappaleiden lukuisien esimerkkien kautta, kuinka toimija- ja tavoitesidonnaista metaforien käyttö on. Kenties metaforat ovatkin ennen kaikkea taitavien puhujien ja kirjoittajien työkaluja, ja joissain tilanteissa jopa aseita?

Kirja päättyy pohdintaan metaforien kyvystä kehystää kansainvälisistä suhteista käytävää keskustelua. Kuusiston mukaan ei ole samantekevää puhummeko eläimellisestä viidakosta, jossa taistellaan päivittäin elämästä ja kuolemasta, vaiko lasten kansoittamasta leikkikentästä, jossa toisinaan kiusataan, mutta kukaan ei ole hengenvaarassa. Metaforien käyttäjien onkin syytä tuntea vastuunsa näinä ristiriitojen riivaamina aikoina.

Kannattaako lukea?

Riikka Kuusiston kirja marssittaa lukijalle tiiviiseen ja ymmärrettävään muotoon puristettuna kunnioitettavan määrän tietoa metaforien käytöstä kansainvälisten suhteiden käytänteissä. Lukuisat havainnolliset ja helposti avautuvat esimerkit tukevat aiheeseen perehtymistä. Kansainvälisten suhteiden kielellisestä ulottuvuudesta kiinnostuneille opiskelijoille teos antaa erinomaiset lähtökohdat aihepiiriin tutustumiseen, ja myös metaforien analysointiin siitä saa hyvää metodologista tukea. Teosta voikin suositella aiheen perusteiden opettamiseen ja opiskeluun. Jo laajemmin aihetta tuntevalle akateemiselle lukijalle kirja toimii hyvänä aihepiirin perusteiden mieleen palauttamisen ja oman kirjoittajarefleksion välineenä. Uskoisin teoksesta olevan apua myös niille kansainvälisten suhteiden parissa työskenteleville toimittajille, kommentaattoreille ja poliitikoille, jotka haluavat saada älyllistä etäisyyttä omaan kielenkäyttöön-
sä ja kenties luoda kokonaan uusiakin metaforia työnsä tueksi.

Lähteet

- Huttunen, Jyri (2025): ”Kylmä suihku hallitukselle: Suomi tarkkailuluokalle. *Ilta-Sanomat*, 25.11.2025. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000011647396.html>, 26.11.2025.
- Kuusisto, Riikka (2025): *Competing metaphors for international relations – Jungle or playground*. Routledge.
- Kuusisto, Riikka (2019): *International relations narratives: Plotting world politics*. Taylor & Francis.
- Muilu, Hannele (2025): ”Tässä on EU:n ’tarkkailuluokka’, johon Suomi joutuu – yksi ihailtu maa loistaa poissaolollaan”. *Yle*, 25.11.2025. <https://yle.fi/a/74-20196075> 26.11.2025.
- STT (2024): ”Alkuvuosien mallioppilas-Suomesta on sukeutunut nuiva EU-maa, arvioi Eurooppa-tutkija”. *Yle*, 15.10.2024. <https://yle.fi/a/74-20118030>, 26.11.2025.
- Valtioneuvoston viestintäosasto (2012): Ministeri Stubb: Suomi ei ole EU:n mallioppilas. Valtioneuvosto, 10.12.2012. https://valtioneuvosto.fi/-/minister-stubb-finland-ar-inte-eu-s-monsterelev?_101_INSTANCE_LZ3RQQ4vvWXR_languageId=fi_FI, 26.11.2025.